

intézmények önkéntes hozzájárulásán alapszik. Az információkat általában helyi szervereken bocsátják rendelkezésre, de a dokumentumokat és szervereket egységesítés céljából összevonják; e célból a Math-Net ajánlások és szabványok kifejlesztésével is foglalkozik. A helyi információkat összegyűjtik, összegzik, és automatikusan indexelik. Ezek az indexek jelentik a Math-Net szolgáltatások alapját. A

Math-Net a világháló összes, matematikai információjára kiterjed. A rendszer több, mint egy szokásos keresőgép vagy kapu; teljes körű matematikai információs és kommunikációs rendszernek és publikációs eszköznek tekinthető.

(Autoref. alapján)

VEZETÉS, IRÁNYÍTÁS

Általános kérdések

01/072

BARTLETT, Chrystal: Supervisory communication and subordinate job satisfaction: The relationship between superiors' self-disclosure, offers of help, offers of cooperation, frequency of contact, trust and subordinates's job satisfaction = Public Libr.Q. 18.vol. 2000. 1.no. 9-30.p. Bibliogr.

A vezetők kommunikációs stílusának hatása a dolgozók elégedettségére

Felmérés [forma]; Kommunikáció -személyzetten belül; Munkahelyi légkör; Vezetés

[A forrás-folyóirat az alábbi címen szerezhető be: HAWORTH DOCUMENT DELIVERY CENTER, Haworth Press, Inc., 10 Alice Street, Binghamton, N. Y. 13904]

A tanulmány azt vizsgálta, hogy a vezetők ötféle kommunikációs viselkedése hogyan hat a beosztottak munkaköri elégedettségére. Az eredmények azt mutatják, hogy az öt közül négy (segítség felajánlá-

sa, együttműködés felajánlása, kapcsolatfelvétel gyakorisága és bizalom) lényegesen meghatározta a beosztottak elégedettségét. A személyes „kitárulkozás” általában nem befolyásolta az elégedettséget, de a feladatokhoz kapcsolódó vonatkozásai már hatással voltak rá.

(Autoref.)

01/073

EDWARDS, Catherine – WALTON, Graham: Change and conflict in the academic library = Libr.Manage. 21.vol. 2000. 1.no. 35-41.p. Bibliogr.

A változások és konfliktusok kezelése a brit felsőoktatási könyvtárban

Felsőoktatási könyvtár; Vezetés

A felsőoktatási könyvtárak gyorsabb változásokon mennek át, mint anyaintézményeik. A könyvtárak körül minden változik: a szolgáltatások, a technológia, a szervezeti konstrukciók, a birtoklási és hozzáférési politika, az érték-szemlélet stb. Ez az intenzív változási folyamat minden szinten konfliktusok

forrása lehet, s a konfliktusok komoly hatással vannak a könyvtári és információs szolgáltatásokra.

Az IMPEL2 (*Impact on People of Electronic Libraries*) projekt 1996-1998 között figyelemmel kísérte a konfliktusok megjelenését. A menedzsment-szakirodalomban tipizált fő konfliktus-okok jól beazonosíthatók a felsőoktatási könyvtári-tájékoztató szervezetekben. Ennek megfelelően érvényesek a konfliktusok pozitív és negatív hatásairól szóló megállapítások, és alkalmazhatók a konfliktus-kezelés általánosan leírt módjai is. A példaként bemutatott három konfliktus-helyzet nem ritka a felsőoktatásban, s igazolja a fenti megállapításokat. Egyben arra int, hogy bár vannak olyan konfliktusok, amelyek a személyzet demoralizálásához is vezethetnek, a konfliktusok megoldhatók. A könyvtáraknak javára válik, ha mélyebben tanulmányozzák a konfliktusokat és azok megoldását, azzal a céllal, hogy az információellátás hatékonyabb legyen. Ugyanakkor a konfliktusok vizsgálata a szervezetben belül igen kényes feladat, ami különös óvatosságot igényel.

(Mohor Jenő)

01/074

PROCTOR, Richard – SIMMONS, Sylvia: Public library closures. The management of hard decisions = *Libr.Manage.* 21.vol. 2000. 1.no. 25-34.p. Bibliogr.

Hogyan kell kezelni a nehéz döntéseket a közkönyvtárak bezárása során?

Felmérés; Hatékonyság; Megszűnés -könyvtáré; Vezetés

A cikk a közkönyvtárak bezárásakor felmerülő vezetési problémákkal foglalkozik. Az adatok két, a British Library által támogatott kutatásból származnak. Az első egy kérdőíves felmérés, amelyben angol és walesi helyhatóságokat kérdeztek meg a korlátozások mértékéről, majd ezt egy használói vizsgálat követte az „előtte-utána” helyzet felmérésére. A második tanulmány azt kutatta, hogy milyen ta-

pasztalatokat szereztek a helyhatóságok a könyvtárak bezárása nyomán. Húsz olyan helyhatóságot mértek fel, amelyek pénzügyi nehézségek miatt döntöttek a könyvtárak bezárása mellett; ezek közül tíznek a vezetőivel külön interjúkat is készítettek. A tanulmány arra a következtetésre jut, hogy egyetlen olyan indokot sem lehetett találni, amely igazolná a könyvtárak bezárását. A könyvtár-bezárások megakadályozásának kulcsfontosságú kérdése, hogy a hatóságok változtassanak a sikerességük megítélésének hagyományos módján. Fel kell ismerniük, hogy a helyi könyvtárak nemcsak mint olvasási források fontosak, hanem széles körű társadalmi értékkel is rendelkeznek. Ezt az értéket a kutatások is alátámasztják.

(Autoref. alapján)

Munka- és rendszer-szervezés

01/075

PILAŘ, Jindřich: Z kušenosti s teleworkingem (elektronickou prací doma, mimo pracovište) v praxi nemeckých knihoven = *Čtenár.* 52.roč. 2000. 9.no. 248-250.p.

A teleworking (otthon, a munkahelyen kívül végzett elektronikus munka) tapasztalatai a német könyvtárak gyakorlatában

Munkaszervezés; Számítógép-hálózat; Távközlés

Az Egyesült Államokban immár – mondhatni – közkéltű a távmunka (teleworking), azaz az otthoni foglalkoztatás az elektronikus eszközök és berendezések hasznosítása révén. Németország sem akar e tekintetben lemaradni: máris mintegy 2 millió ilyen „újfajta” munkahellyel számolnak a munkáltatók. Németül *Telearbeit*-nek hívják ezt a formát, azt pedig, aki vele keresi a kenyerét, *Telearbeiter*-nek.

A német nagykönyvtárak ugyancsak próbálkoznak bevezetésével, általános meghonosításával. Mindezekelőtt azokat a munkaféleségeket szemelték ki erre a célra, amelyek kevés dokumentum oda-vissza szállításával járnak, és végzésük nem kíván meg lépten-nyomon konzultációkat és egyeztetéseket.

Ügyelni kell arra is, hogy a „leadott” munka ne legyen szükségessé külön ellenőrzési mechanizmusokat, továbbá nem szabad bizalmas jellegű dokumentumokat és információkat „telemunkásoknak” kiadni.

Csak azokból a munkatársakból lesz jó otthoni dolgozó, akik könnyen kommunikálnak és kooperálnak a távközlési csatornákon át is, akik kellően önállóak, jól értenek az általuk kezelt technikához, és otthon is meg tudják teremteni az egyensúlyt a családi munkamegosztásban elfoglalt helyük és kenyérkereső foglalkozásuk között.

A módszer bevezetése kettős veszéllyel jár, legalábbis járhat. A „telemunkás” egy idő után elmagányosodik, elveszti kapcsolatát társadalmi-szakmai környezetével, illetve: ha egyszer az új technika és technológia minden további nélkül „átöleli a teret” nincs akadálya annak, hogy ázsiai vagy kelet-európai munkatársakkal cseréljék fel a „többe kerülő” helybelieket. (Ők azonban a tekintetben előnyben vannak, hogy az alkalmazónak nem kell minden eszközt megvásárolnia majdani „teledolgozójának”, ui. Németországban már sok ilyen berendezéssel rendelkeznek a háztartások.)

Legelőször a berlini szabadegyetem könyvtára alkalmazott két félmunkaidős kismamát ily módon. Noha mindkettőnek egy sor elektronikus berendezése már megvolt, a szükséges kistafírozás azonban még így is 8100 márkába került személyenként. A próba – állítja mindkét fél – sikerült, ám a kollégák hiányozni kezdenek a két kismamának.

Karlsruheban a fele-fele arányban kell otthon és a könyvtárban dolgozni. Ez a kísérlet hatékonyabbá tette a referenz-osztály munkáját.

A Friedrich Ebert Alapítvány berlini könyvtára igen alapos előkészületeket tesz a módszer bevezetésére. Itt csak önkéntes alapon lehet vállalkozni ilyen foglalkoztatásra, a könyvtár pedig komoly ígérvényekkel (nem módosulnak a korábbi illetmények, megmarad a korábbi jogviszony az alkalmazó és alkalmazott között, a felszerelést a könyvtár biztosítja) csinál kedvet erre a munkáltatási módra, amely azonban csak fele-fele arányban lehet hagyományos, illetve „újmodi”.

A szerző szeretné, ha a hazájában is hódítana a teleworking, amely hite szerint fel fogja számolni a poroszos „könyvtárhivatalt”

(Futala Tibor)

Lásd még 55

Pénzügyi és gazdasági kérdések

01/076

SORDYLOWA, Barbara: Finansowanie bibliotek a reformy = Prz.Bibl. 68.rocz. 2000. 1/2.no. 37-47.p. Bibliogr.

Res. angol nyelven

Lengyelország: könyvtárfinanszírozás és a reformok

Működési feltételek; Támogatás -pénzügyi -általában

Lengyelországban a közkönyvtárak és a nagyobb (központi) szakkönyvtárak finanszírozása költségvetésből történt 1998-ig. Ez ugyan egyre szegényesebb, de biztos forrásnak bizonyult. A könyvtárak ezért cserében azt is elviselték, hogy saját szolgáltatási „keresményeiket” egyáltalán nem, vagy csak kivételesen tarthatták meg, minthogy ezeket az összegeket be kellett fizetniük a költségvetésnek.

1998. november 26-án következett be a könyvtárak számára a finanszírozási csőd. Ekkor született meg

ui. a közfinanszírozási törvény, amely kimondja, hogy a különféle költségvetési intézmények összes dotációja nem haladhatja meg a saját jövedelmek 50%-át. Ez az előírás a könyvtárak számára teljesen abszurd, értelmetlen előírás volt.

Persze kivételek akadtak, köztük az, hogy az 1991. október 25-i törvény hatálya alá tartozó kulturális tevékenységek és intézményeik megmaradhattak a korábbi költségvetési finanszírozási rendben. Csak-hogy az imént idézett törvényben a könyvtárak nem szerepelnek, ugyanis számukra külön törvényt fogadtak el 1997. június 27-én. A pénzügyminisztérium nyilvánvalóan hanyag jogszabályalkotási abszurdumból következő ellehetetlenülést nem akarta korrigálni. Ezért nem volt mit tenni: a könyvtárakat utólag kellett a kulturális intézményi törvénybe „beszuszterolni”, ami sikerült is, úgyhogy legalább a sovány költségvetési ellátás fennmaradt.

A felhozott példa mutatja: ideje volna a gondosan koordinált törvényalkotást ismét bevezetni, költségvetési kérdésekben pedig biztosítani a megbízhatóságot.

A szerző a könyvtárak kiegészítő finanszírozásának kérdéseit is áttekinti. Megállapítja, hogy a különféle alapok, alapítványok és szponzorok az eseti támogatásra vannak berendezkedve. Igaz ugyan, hogy egy-egy drága berendezés megvásárlását lehetővé tevő eseti támogatás is jól jön bármely könyvtárnak, ám a könyvtári munka jellegéből kifolyóan a tartós támogatás volna kívánatos, minthogy a folyóiratok, CD-ROM-ok, adatbázisok megrendelésénél ismerni kell a jövő finanszírozási lehetőségeit is.

Egyelőre nem látszik, hogy a politikusok belátták volna: a tudás- és információ-alapú társadalom nem jöhet létre a könyvtárak megfelelő anyagi támogatása nélkül.

(Futala Tibor)

01/077

CLAY, Edwin S. – BANGS, Patricia C.: *Entrepreneurs in the public library: reinventing an institution* = *Libr.Trends*. 48.vol. 2000. 3.no. 606-618.p. Bibliogr.

Vállalkozás a közkönyvtárban: egy intézmény újra-felfedezése

Közművelődési könyvtár; Vállalkozás -könyvtárban

A 90-es évek folyamán a könyvtárak állandó tevékenységévé vált külső forrásokat találni költségvetésük kiegészítésére. A közkönyvtárakat sem kerülte el ez a jelenség, kezdve a használt könyvek eladásától egészen a könyvtári alapok létrehozásáig.

A Fairfax County Public Library (FCPL) is úgy tekint magát, mint egy közszolgáltatást nyújtó vállalkozást. Az ebben a szellemben indított programjai eredményeképpen sikerült a működési mutatók visszaesését megállítani, s jelentős külső anyagi támogatást szerezni. Jelenleg a megyei lakosság 77%-ának van olvasójegye, 1999-ben 5 millió könyvtári látogatást és 10 millió kölcsönzést jegyeztek fel. A lakosság körében végzett, a közszolgáltatásokra vonatkozó felmérés szerint a válaszolók 81,7%-a személyesen használta az FCPL-t, s 93,7%-uk meg volt elégedve a szolgáltatással.

Az adózási jogszabályok szerint egy nonprofit szervezet csak akkor jogosult az adómentességre, ha vállalkozásaiból eredő jövedelmét olyan tevékenységekből szerzi, amelyek eredeti céljait segítik elő. A könyvtárnak arra is gondot kell fordítania, hogy támogatóival szemben megőrizze önállóságát és integritását.

Az FCPL különösen az alábbi területeken ért el eredményeket, amelyek egyúttal közönségkapcsolatait is erősítették.

A könyvtáron belül vállalkozási részleget szerveztek, amely azon van, hogy költségvetésen kívüli forrásokból biztosítsa a minőségi szolgáltatásokat.

A Library of Congress programja keretében egyedüli közkönyvtárként alapították meg a *Center for the*

Book projektet a közönségnek nyújtott programokra és egyéni adományok gyűjtésére.

A gyerekek számára nyári olvasási programokat szerveztek különféle vállalatok közreműködésével (pl. egy pizzalánc kuponokat ajánlott fel az olvasási terv teljesítőinek). A vállalatok nagyon hatásos propagandaeszköznek tartották a könyvtári képernyőkön holtidőben megjelenő, igényes grafikával megformált, a támogatást név szerint megköszönő anyagokat.

Külön részleg foglalkozik azzal, milyen alapítványokhoz, pályázatokhoz, szervekhez lehet fordulni kiegészítő támogatásért. A megyei önkormányzat illetékes hivatalával kilenc információs kioszkot állítottak fel kilenc fiókkönyvtárban, ahonnan a lakosok elektronikus úton intézhetik ügyeiket az önkormányzattal.

A társadalmi munkások 1999-ben összesen 142 ezer órát ajánlottak fel a könyvtárnak. Számuk 3000-nél is több volt.

A könyvtár alapítványa különösen hasznos eszköznek bizonyult az anyagi támogatások megnyerésére, mert igen sokan szívesebben adnak egy nonprofit szervezetnek, mint egy állami ügynökségnek.

A könyvtár web-helye közelebb hozza a szolgáltatást a lakosokhoz (előjegyzés, hosszabbítás, katalógus), de hozzáférést nyújt már távoli adatbázisokhoz is.

A programokkal kapcsolatos belső továbbképzés anyagát sikerült más könyvtáraknak is eladni, amiből szép jövedelmük volt.

(Papp István)

01/078

CORSON-FINNERTY, Adam: *Cybergifts = Libr.Trends*. 48.vol. 2000. 3.no. 619-633.p. Bibliogr.

Kiber-ajándékok: hogyan szerezzünk támogatást könyvtárunknak az interneten?

Elektronikus posta; Marketing; Számítógép-hálózat; Támogatás -pénzügyi -társadalmi

Az internet hatékony eszköz a könyvtárak és más, közszolgálatot végző intézmények számára nyújtott anyagi támogatások ösztönzésére és begyűjtésére. Azonban nem mindegy, hogyan élnek ezzel az eszközzel. Egy unalmas honlap alján elhelyezett „adakozzon most – kattintson ide” felirattal ellátott gomb valószínűleg nem sok eredményre vezet, bár már ez is fejlettebb megoldás, mint a hajdan felkínált kinyomtatható űrlapok, melyeket kitöltve postán lehetett visszaküldeni.

Először is azt kell elérni, hogy a potenciális adományozó egyáltalán ellátogasson honlapunkra. Nézzük, mivel is csalogathatjuk oda? A gyakran látogatott internet-oldalak vonzereje általában információgazdagságukban, szolgáltatásaik sokféleségében, a rajtuk keresztül hozzáférhető termékekben rejlik, vagy egyszerűen az általuk felkínált szórakoztató eszközökben, mint például az online kiállítások, zeneszámok, mozgó képsorok, játékok. Érdemes például meglátogatni a Metropolitan Múzeum honlapját, mely ilyen szempontból is igen jól megtervezett és felépített (<http://www.metmuseum.org>). A változatos kínálat arra ösztönzi a nézőt, hogy újra meg újra megkeresse kedvenc oldalait, így szinte „barátjává” válva az intézménynek. Mint ilyen, könnyebben és szívesebben éli ki itt adományozó kedvét is. Hasonló késztetést érezhet az adományozásra egy profi módon megszervezett online képzés „hallgatója” is, aki a kurzus során számos forráshoz, érdekesítő információhoz, konzultációs lehetőséghez jutva válik a weblapok tulajdonosához lojálisává. A vonzó online tanfolyamok meghirdetésének lehetősége természetesen a könyvtárak számára is nyitva áll. Nem kell mást tenni, mint a lehetséges résztvevők orra elé tolni egy kedvcsináló hirdetést, ami aztán maga után húzza az érdeklődőket a könyvtár internetes oldalaihoz. Itt pedig olyan kínálatot kell

nyújtani, ami rendszeres látogatásra és a könyvtár támogatására ösztönzi az illetőket.

Jó eredményre vezethetnek a képernyőn futó szalagcímek is, melyeket általában nagyforgalmú weboldalakon helyeznek el, és amelyek egy konkrét cél támogatására hívnak fel. Az e-mail is rendkívüli lehetőségeket rejt magában. Az elektronikus levélforgalom hihetetlen mértékben nőtt az utóbbi egy-két évben. A lánc-levél – vagyis az, amit ismerősök adnak „kézről kézre” – például igen hatékony marketing-eszköz. Egy másik érdekes lehetőség az engedélyezett e-mail-ek rendszere. Ellentétben a kéretlenül a postaládánkba tolakodó „spam”-mel, a szolgáltató itt minden új szolgáltatás megküldésekor engedélyt kér a továbbiak küldéséhez. Például először álláshirdetések érkeznek elektronikus postánkba, majd könyvismertetések jönnek rendszeresen. De minden levélben szerepel, hogy bármikor lemondhatjuk a szolgáltatást. Viszont ha elégedettek vagyunk a kapott információkkal, folyton bővíülhet a kínálat. Az elégedett használó pedig könnyebben adakozik.

Az is hasznos lehet, ha két honlapot szerkesztünk intézményünknek. Az egyiket rendszeres látogatóinknak, a másikat pedig figyelemfelkeltés céljából a szörfözők számára. Itt kérhetünk engedélyt arra, hogy kapcsolatba léphessünk velük, elkérve e-mail címüket. Ha megkapjuk ezt a lehetőséget, a neki küldött levelünk tartalmazhatja a támogatásgyűjtő weblapunkhoz vezető linket.

A kereskedelmi cégek tapasztalatai szerint a korrekt információk és a tolakodó magatartás elkerülése forgalmuk jelentős növekedését eredményezte. A nem profit-orientált intézmények pedig ilyen módszerekkel készíthetik azokat az embereket adakozásra, akik ismerik, elismerik és támogatni akarják az intézmény céljait és munkáját.

(Fazokas Eszter)

01/079

MACDONALD, Vincent: Selling your message without selling out = Public Libr.J. 15.vol. 2000. 3.no. 79-82.p.

Hogyan nyerhetünk meg egy vállalatot könyvtárunk támogatására: Suffolk-i sikertörténet

Közművelődési könyvtár; Támogatás -pénzügyi-társadalmi; Vállalkozás -könyvtárban

Nem találunk túl sok példát arra, hogy egy profit-orientált cég jelentős anyagi támogatást nyújtson egy könyvtárnak. Suffolkban mégis ez történt.

A megyei könyvtár már régebben is próbálkozott szponzorok keresésével. Kis híján sikerült megnyerniük például az Angol Vízműveket az ügynek, de a kísérlet végül „vízbefűlt”. Nem adták fel azonban, és megkerestek egy marketing céget, mely összehozta őket az *East Anglian Daily Times* című nappalival. Az együttműködés gyümölcsözőnek bizonyult, évente 17 500 font bevételt jelent a könyvtárnak, egyéb előnyökről nem is beszélve.

Mielőtt a történetet ismertetnénk, néhány jótanács: praktikus naprakész információkat tartani tarso-lunkban beiratkozott olvasóink számáról, arról, hogy hány könyvet olvasnak évente, és hányan látogatják web-oldalainkat. Hangsúlyozzuk könyvtárunk közkedveltségét, megbecsültségét. Támogatásért forduljunk a profilunkhoz legjobban illő szervezetekhez. Legyünk felkészülve arra, hogyan mondjunk nemet, ha egy számunkra nemkívánatos szponzor tűnik fel a láthatáron. Ne verjük magunkat túlzott költségekbe a szponzor miatt, elég például a logóját rányomtatni saját ismertetőnkre.

Ezek után nézzük, miért volt vonzó a könyvtár egy napilap számára? Egyrészt a hasonló közönség miatt: mindkettő az olvasókat szolgálja. Másrészt a földrajzi „lefedettség” miatt: a megye 41 könyvtára, valamint a 9 mobil könyvtár falu- és város-szer-te ideális a lapeladás szempontjából. A könyvtár komoly és innovatív arculata szintén illet a szóban forgó sajtótermékhez.

A könyvtár az évi 17 ezer fonton kívül is profitált a támogatásból. Nem egyszer megjelent az újságban a könyvtárról szóló hír, (bár nem annyiszor, mint remélték). A támogatásért cserébe mindössze annyi dolguk volt, hogy megjelentessék a napilap logóját a könyvtárakban. Szerencsére ez az izléses és diszkrét jelvény színben éppen harmonizál a könyvtár logójával. Rányomtatták ezernyi szórólappjukra, és az előjegyzési értesítéseket tartalmazó borítékokra is. (De csak akkor, mikor már amúgy is új borítékokra volt szükségük!) Megállapodtak abban is, hogy a könyvtári terminálok képernyővédőjén is szerepelni fog, ám technikai okok miatt erre még nem került sor. Szerencsére az EADT nagyon megértő ez ügyben is.

Származott-e valami hátránya a könyvtárnak a kapcsolatból? Határozottan állíthatjuk, hogy nem. A jelentős pénzbeli támogatás mellett is megőrizte önállóságát, és megerősödött önértékelése.

(Fazokas Eszter)

01/080

EGHOLM, Charlotte – JOCHUMSEN, Henrik: Perspectives concerning user fees in public libraries = Libr.Manage. 21.vol. 2000. 6.no. 298-306.p. Bibliogr.

Mi várható a térítési díjak területén a közkönyvtárakban?

Használó; Közművelődési könyvtár; Térítéssel szolgáló

A közkönyvtárak előtt álló új kihívások egyre több anyagi erőforrást, illetve az információk tömegéből való hatékonyabb válogatást igényelnek. E problémák egyik megoldása lehetne a térítéssel szolgáló szolgáltatások bevezetése. A cikk beszámol a közkönyvtári térítéssel szolgáló szolgáltatások természetére és szintjére irányuló kutatásokról. A jövőre vonatkozólag a következő hat szempontot tárgyalja: a térítéssel szolgáló szolgáltatás pénzügyi indokoltsága; a használók fizetési készsége, hajlandósága; a térítés mint eszköz a használói preferenciák megállapítására illetve a használat korlátozására; a térítés hatása a szolgálta-

tások társadalmi megosztottságára (gazdagok-szegények eltérő lehetőségei); a térítés szerepe a modern, jóléti államban; kulturális politika és a közkönyvtárak jövője.

(Autoref. alapján)

Lásd még 8, 48, 60, 81

Gépesítési kérdések

01/081

TEBBETTS, Diane R.: The costs of information technology and the electronic library = El.Libr. 18.vol. 2000. 2.no. 127-136.p. Bibliogr.

Az információs technológia költségeinek hatása az elektronikus könyvtárakra

Elektronikus könyvtár; Információtechnológia; Költségszámítás; Vezetés

A cikk az új információs technológiáknak az elektronikus könyvtárak költségeire gyakorolt hatását tárgyalja. A technológia gyors fejlődése a hardver és a szoftver folyamatos aktualizálását követeli meg. A hálózati hozzáférésnek nemcsak kezdeti, hanem folyamatos költségei is vannak, továbbá az elektronikus dokumentumok tartalma, a képzés és az ügyfélszolgálat mind költségekkel jár. Ezért az intézményeknek a költségvetés elkészítésénél figyelembe kell venniük ezeket a tényezőket. Egyetlen kezdeti, pályázati, vagy a fenntartói támogatással lehetetlen megfelelni az információs technológiák piaci követelményeinek. A jelen cikk fontos kérdéseket tesz fel a hardverrel, szoftverrel, a hálózati hozzáféréssel és a folyamatos aktualizálással kapcsolatban, és stratégiákat javasol a folyamatos pénzügyi támogatásra, amely elengedhetetlen az elektronikus könyvtárak állandóan növekvő technikai igényeinek kielégítéséhez.

(Autoref.)

Lásd még 48

01/082

BEILE, Penny M. – ADAMS, Megan M.: Other duties as assigned. Emerging trends in the academic library job market = Coll.Res.Lib. 61.vol. 2000. 4.no. 336-347.p. Bibliogr.

„Plusz egyéb feladatok elvégzése.” Tendenciák a felsőoktatási könyvtári munkaerő-piacon

Felsőoktatási könyvtár; Munkakör

A cikk két, könyvtárosi álláshirdetéssel kapcsolatos észak-amerikai felmérés adatait veti össze, és von le következtetéseket a szakmai követelmények változása terén.

1988-ban 1133 álláshirdetést elemeztek, összevetve a nyilvános és feldolgozó szolgálati funkciókat. 1996-ban négy folyóirat több, mint 900 álláshirdetését vizsgálták meg, hogy összehasonlítsák az egyetemi könyvtárak különböző pozícióihoz szükséges követelményeket, előnyöket. A növekvő számú elektronikus szolgáltatással kapcsolatos hirdetések hatására a mostani cikk egy harmadik területet is bevont a vizsgálatba: a rendszer- és automatizálási könyvtárost. A tanulságok hasznosak lehetnek a könyvtáros hallgatóknak, mert segíthetik őket abban, milyen szakterületet válasszanak, a könyvtárosképző iskoláknak a megfelelő tananyag összeállításában, s a gyakorló könyvtárosoknak is. Talán a legfontosabb, hogy a könyvtárosképző intézmények világosan lássák, melyek azok a képességek, amelyeket meg kell tanítaniuk a diákjaiknak, hogy azok versenyképesek legyenek az álláspiacon.

A korábbi tanulmányok egy-egy speciális szakterület hirdetéseit vizsgálták, mások pl. azt, hogy az automatizálás hogyan hat a követelményekre. Az sem mindegy, hogy egy szakterületet önállóan vizsgálunk, vagy több területen dolgozni tudó állást hirdetnek-e.

A cikk által alkalmazott módszer: 1996-ban ugyanazoknak a lapoknak a hirdetéseit elemezték, ame-

lyeket az 1988-as felmérés is (American Libraries, Chronicle of Higher Education, College and Research Library News, and Library Journal). Ha ugyanaz a hirdetés több lapban is megjelent, csak egyszer vették figyelembe. A részmunkaidős és igazgatói pozíciókat figyelmen kívül hagyták.

A álláshirdetéseket az 1988-as felmérés sémája szerint osztályozták. A kategóriák tartalmazták az állás típusát, a földrajzi területet, az adminisztrációs teendőket, a számítógépes gyakorlatot, a nyelvismeretet, a korábbi gyakorlati tapasztalatot, az iskolai végzettséget és a fizetést.

Az adatokat statisztikai szoftverek segítségével elemezték, 11 táblázatba rendezve őket az áttekinthetőség megkönnyítésére.

Hétféle hipotézist állítottak fel a cikk elején, és az adatelemzéseket ezzel vetették össze. Azt feltételezték, hogy technikai szolgálati munkaterületeken inkább követelmény a nyelvtudás, a szakmai tapasztalat, az elektronikus szolgáltatásokban inkább fontos a számítógéphasználati jártasság, s kevésbé fontos az MLS végzettség. Az olvasószolgálati állások magasabb tudományos fokozatot igényelnek, valamint azt, hogy a több tapasztalattal rendelkező, illetve az elektronikus szolgáltatásokban dolgozók több fizetésre számíthatnak a hirdetések alapján.

Az első tanulság az, hogy az idősödő könyvtárosok demográfiai hulláma befolyásolja az egyetemi könyvtárosi állás piac egészét. Ennek alapján a nyugdíjazások miatt emelkedés volt várható, mégis 20 százalékkal csökkent a hirdetések száma az 1988-as helyzethez képest.

Az első táblázat szerint a referenz-könyvtárosi állás a hirdetések 30 százalékát tette ki, s az olvasószolgálati jellegű állások az összes hirdetés 60,9 százalékát képviselték. A technikai szolgálat (feldolgozó munka) állásainál 10 százalékos visszaesés tapasztalható. Viszont megjelentek hirdetések az elektronikus szolgáltatásokkal kapcsolatos öt munkakörre. A második táblázat a hirdetések földrajzi megoszlását mutatja be. A többi táblázatban összehasonlítják, hogy az olvasószolgálat, a technikai

szolgálat valamint az elektronikus szolgálat munkakörei mennyire igénylik a nyelvtudást, a jártasságot a számítógép használatában, a korábbi tapasztalatokat, és milyen fokú képzettséget feltételeznek. A követelmények megfogalmazásakor még három szempontot vettek figyelembe a szerint, hogy a táblázatban vizsgált munkakörben az adott követelmény meghirdetett-e, szükséges-e, illetve előnyös-e, ha van.

Több táblázat is foglalkozik a fizetéssel. Ez utóbbiról a területek további részletezése, illetve a vezetők fizetését kiemelve és összehasonlítva is készült táblázat.

A számítógépes jártasság iránti igény valamennyi munkaterületen látványosan nőtt.

Az idegen nyelv ismeretének szükségessége a technikai szolgálat terén jelentkezett a legnagyobb százalékban. A nyelvtudás szintjeként az olvasószolgálatban inkább a folyamatos beszédképességre helyezik a hangsúlyt, míg a másik két szolgálatban elegendő az írásos anyag megértésének képessége. Megdőlt az a hipotézis is, hogy főleg a technikai munkaterületeken fontos az előzetes szakmai tapasztalat, mert az olvasószolgálati állásokban legalább olyan számban jelent meg ez a követelmény. Ez a szám az elektronikus szolgáltatások esetén volt a legalacsonyabb.

Jelentős volt a magasabb tudományos fokozatot elért munkatársak száma az olvasószolgálati munkakörökben. S mint az feltételezett volt, az elektronikus szolgáltatások és a szakmai tapasztalt magasabb fizetéssel jár.

Végül a cikk ismét összegzéseket fogalmaz meg a további kutatások számára, hogy van-e lényeges különbség az olvasószolgálati, a feldolgozó munka és az elektronikus szolgáltatásokkal kapcsolatos munkakörökben.

Az állások egyre inkább specializálódnak, és a követelmények gyorsan és drámaian változnak. Az ALA által akkreditált MLS tekintélye veszélyben van.

(Szénászky Mária)

01/083

HOUŠKOVÁ, Zlata: Pruzkum vekové, vzelanostní a mzdové situace v knihovnách České republiky. 1-5.č. = Čtenář. 52.roč. 2000. 5.no. 128-130.p.

A kor, a képzettségi és a bérezési helyzet vizsgálata a Cseh Köztársaság könyvtáraiban

Folytatását ld.: 6.no. 160-164.p.; 7/8.no. 192-196. p.; 9.no. 240-242.p.; 10.no. 272-276.p.

Könyvtári rendszer; Könyvtárosi hivatás; Munkabér, alkalmazás

A cseh kulturális minisztériumnak 100 ezer, a nemzeti könyvtárnak pedig 45 ezer koronájába került az a felmérés, amely az ország könyvtárosainak alapvető jellemzőiről akart megbízható képet szerezni. (A „reprezentativitást” a visszaküldetlen kérdőívek nagy száma miatt egészen nem sikerült elérni.) Az 1100 kérdőívből (belőlük 800 ment a nyilvános könyvtárakba, 300 pedig a szakkönyvtárakba) 569 érkezett vissza (60%-a nyilvános, 30% a szakkönyvtárakból). A felmérésben 1998-ból valók a legfiatalabb adatok, a legrégebbek (összehasonlítások végett) 1990-ből. A felmérés megállapításai a következők:

1. A 90-es évek első felében szinte minden könyvtárban csökkent a személyzet száma (kivételt csak az ún. állami tudományos könyvtárak képeztek). Ez a trend később lanyhult, illetve az évtized vége felé meg is állt.
2. A könyvtárakban főként középkorú nők dolgoznak középszintű szakképzettséggel (46,5%) vagy nem szakirányú érettségivel (30,6%). A teljes halmazban 16,4% a felsőfokú végzettségűek aránya, de a nyilvános könyvtárakban csak 4,5%-os.
3. Az idős munkatársak felettebb stabilak, ők főként a kiskönyvtárakban dolgoznak (itt az arányuk 80-100%-os).
4. Az újonnan felvetteknek igencsak nagy mértékben nincs könyvtáros végzettségük (63,6%). A

könyvtáros tanintézetek kapacitása elégtelen, s a végzettek nem szívesen mennek könyvtárba dolgozni.

5. A nyilvános könyvtárakban a számítástechnikai ismeretek és jártasságok minimálisak. A szakkönyvtárügyben határozottan jobb a helyzet.
6. A számítástechnikai ismeretek és jártasságok megszerzése teljesen esetlegesen, alacsony határfokkal megy végbe.
7. A fenntartók nem támogatják a könyvtárosok át- és továbbképzését: általában pénzügyi nehézségeikre hivatkoznak.
8. Kritikán aluli az idegen nyelvek ismerete. A nyilvános könyvtárak 45,5%-ában elégtelen, 36,6%-ában (alapfokon) elégségesnek látszik, mindössze 3,2% mondhatta: a személyzet idegen (nyugati) nyelvtudása optimális. A szakkönyvtárakban jobb a helyzet (48,9% elégséges, 31,9% jó). (Az orosz ezúttal nem számított!)
9. A többség illetménye alatta van az országos átlagnak. A csúcsmenedzserek a tudományos és szakkönyvtárakban havi 19 106 koronát, a nyilvános könyvtárakban 18 377 keresnek átlagosan. A nagykönyvtárak igazgatói illetményei 21 851 koronát tettek ki.

A felmérés nyomán kibontakozott képből a következő fő tennivalók vezethetők le:

- a számítógépes ismeretek és jártasságok bepótlásának azonnali megkezdése, ezen belül a hatékonyság biztosítása;
- nem kevésbé fontos a nyugati nyelvek ismeretében való elmélyülés, illetve „elmélyültetés”;
- a továbbképzés biztosítását és megkövetelését a személyzeti politika tengelyébe kell állítani;
- a könyvtár menedzsmentjének, a könyvtáros egyesületeknek és maguknak a munkatársaknak is kitartó küzdelmet kellene folytatniuk a szakma tisztességes bérezéséért.

(Futala Tibor)

01/084

KORPISAARI, Jaakko: Mihin palkkarahaa tarvitaan ja mistä se saadaan! = Kirjastolehti. 93.vuo. 2000. 6.no. 10-11.p.

Finnország: a könyvtárakat fenyegető munkaerőhiány a szolgáltatásokat veszélyezteti

Közművelődési könyvtár; Munkabér, alkalmazás

Finnországban a 90-es évek első felében a gazdasági válság következtében lecsökkent a közkönyvtárak dolgozóinak száma, főleg oly módon, hogy a nyugdíjba vonulók helyett nem alkalmaztak új munkaerőt a települési önkormányzatok. Ezzel párhuzamosan – a válság idején – drámaian emelkedett a könyvtárhasználók száma, s persze a könyvtárhasználók köre és hatékonysága is nőtt, ami a csökkent létszámú könyvtárosra jelentős többletmunkát rótt. Nem lehet csodálkozni, hogy a zömében a nyugdíj-korhoz erősen közeledő könyvtáros-generáción a kimerültség jelei mutatkoznak. Az alacsony bérezés miatt nem jön utánpótlás a fiatal nemzedékből. Hiába, hogy az önkormányzati bérezési rendszer ma már jó lehetőséget kínál az elfogadható bérezésre: az önkormányzatok többsége „hagyományaihoz” ragaszkodva a kategóriák alsó határán tartja a könyvtárosi fizetéseket.

A Finn Könyvtáros Egyesület a döntéshozókhoz fordult felhívásával, amelyben többek közt az alábbiakat írja:

Az Egyesület felszólítja az illetékeseket, hogy vegyék komolyan a közkönyvtárak romló munkaerőhelyzetét. Sürgősen felül kell vizsgálni a terület bérszínvonalát, s gondot kell fordítani a jelenleg munkában állók teherbíróképességére, akiknek erőtartálékait a robbanásszerűen megnövekedett könyvtárhasználat következtében megszorított feladatok immár felélték. Egyre többeket csábít közülük az előnyugdíj, s a következő évtizedben nagy részük nyugdíjba vonulása várható egyébként is ... Az új, szakképzett nemzedék nem pályázik a közkönyvtárakba, amelyeknek bérszínvonala nemcsak az infor-

mációs és számítógépes magánvállalkozásokéival, de a tudományos közkönyvtárakéival sem versenyképes.

... A magas színvonalú és az egész lakosság által használt könyvtári szolgáltatások elérhetőségét és minőségét – s ennek következtében az ország eddig elért magas műveltségi színvonalát – veszélyez-

teti a kialakult helyzet. A döntéshozóknak továbbra is figyelmet kell fordítaniuk a területre, s garantálniuk, hogy a jövőben is szakképzett munkaerő kerüljön a közkönyvtárakba.

(Sz. Nagy Lajos)

Lásd még 97

FELHASZNÁLÓK ÉS HASZNÁLAT

Használat- és igényvizsgálat

01/085

HILL, J.B. – MADARASH-HILL, Cherie – HAYES, Nancy: Remote storage of serials: its impact on use = Ser.Libr. 39.vol. 2000. 1.no. 29-39.p. Bibliogr. 14 tétel.

Folyóiratok távoli tárolásának hatása a használatukra

Egyetemi könyvtár; Igény; Idős olvasó; Tároló könyvtár

[A forrás-folyóirat az alábbi címen szerezhető be: HAWORTH DOCUMENT DELIVERY CENTER, Haworth Press, Inc., 10 Alice Street, Binghamton, N. Y. 13904]

1994-ben az Akroni Egyetem tudományos és műszaki könyvtára helyhiány miatt 50 ezer kevéssé használt folyóiratot egy távoli tároló raktárba helyezte át. A tároló raktárban elhelyezett kötetek iránti kérések vizsgálata azt mutatta, hogy a házon belüli használat adatai jól használhatók a kevéssé igé-

nyelt címek előrejelzésére. De amikor összehasonlították az egyes folyóiratok használatát a tároló könyvtár előtti és utáni állapotban, akkor kiderült, hogy jelentősen csökkent a tároló raktárba kihelyezett címek használata. Ez azt mutatja, hogy a külső raktárakból nem szívesen kérnek folyóiratokat az olvasók.

(Autoref.)

01/086

ROMANOS DE TIRATEL, S.: Conducta informativa de los investigadores argentinos en Humanidades y Ciencias Sociales = Rev.Esp.Doc.Cient. 23.vol. 2000. 3.no. 267-285.p. Bibliogr. 23 tétel.

Res. angol nyelven

Az argentin humán és társadalomtudományi kutatók tájékozódási szokásai

Használói szokások; Kutató -mint olvasó; Szakirodalom -humán tudományi; Szakirodalom -társadalomtudományi

A vizsgálat fő eredménye, hogy a humán- és a társadalomtudományi kutatók informálódási szokásai